

Шановний читачу!

Вашій увазі пропонується проект, який має назву "БІЛА КНИГА МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ: АГРЕСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ" і який започатковується у переддень другої річниці початку цієї агресії.

Цей проект реалізується під егідою створеної у 2015 році Громадської організації "Українська Асоціація зовнішньої політики" (УАЗП), яка об'єднує фахівців у галузі зовнішньої політики, міжнародних відносин, міжнародного права, міжнародних економічних відносин, міжнародної інформації, зокрема, з числа колишніх працівників дипломатичної служби України, а також інших громадян України та іноземних громадян для сприяння реалізації завдань державної політики у сфері зовнішніх зносин України, проведення незалежного фахового аналізу глобальних і регіональних проблем, а також вироблення збалансованих пропозицій щодо реагування на виклики і загрози сучасного світу.

Серед низки амбітних цілей, які ставить перед собою Асоціація, є використання інтелектуального ресурсу її членів для організації і проведення незалежних досліджень з широкого кола питань міжнародного життя, аналізу і прогнозування глобальних та регіональних зовнішньополітичних процесів, а також сприяння кращому розумінню всередині держави і за кордоном суті як сьогоденної, так і майбутньої політики України у сфері зовнішніх зносин. До цього слід додати ще й сприяння формуванню у громадянському суспільстві об'єктивного уявлення щодо місця і ролі нашої Батьківщини в сучасному світі, з'ясуванню дійсного рівня зацікавленості у ній з боку різних зарубіжних держав і, виходячи з цього, також і здійсненню реалістичної оцінки перспектив України.

Пропонований проект є реакцією УАЗП на дії Російської Федерації, яка у лютому 2014 р. своїми агресивними діями поставила під загрозу саме існування нашої держави, порушивши численні міжнародно-правові двосторонні і багатосторонні юридичні акти, що гарантували Україні її державний суверенітет, територіальну цілісність, непорушність кордонів та виключали у відносинах з нею використання сили або погрози силою.

Дійсно, для сьогоденної України навряд чи існує більш актуальна проблема у сфері міжнародної політики, ніж протистояння російській агресії. Як відомо, у Зверненні ВР України до ООН, Європарламенту, ПАРЄ, ПА НАТО, ПА ОБСЄ, ПА ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором від 27 січня 2015 року № 129-VIII, ВР України визнає РФ державою-агресором. Саме такої точки зору щодо дій РФ стосовно України дотримуються усі причетні до створення цього Ресурсу.

Однак здавалося б цілком зрозуміла у загальних рисах конфігурація ландшафту міжнародної політики, зокрема й дотичного до російської агресії, у процесі більш прискіпливого розгляду виявляється не такою вже й монолітною і складається з дивовижного переплетіння величезної кількості різноманітних складових – непомірних амбіцій, інтересів і планів, подій, вчинків і діянь, співчуття, байдужості і ненависті, правди, напівправди і відвертої брехні, принциповості, компромісності і зрадництва, благородства вищого гатунку і цинізму нечуваної ницості й багато чого іншого. І усі ці елементи людської природи щоденно знаходять відображення у величезній кількості різноманітних спеціалізованих текстів, комунікативних фрагментів, які створюють семантичне поле дипломатичної діяльності і формують химерну тканину міжнародних відносин.

Пропонована "БІЛА КНИГА" – це документальний електронний Ресурс, який по суті відповідає класичному уявленню про "White papers" як спеціалізований тип видання, присвячений неупередженому висвітленню конкретної проблеми шляхом фіксації у певній хронологічній послідовності наявних відкритих офіційних письмових документів та дотичних до них текстів інших типів. Визначальною рисою цього Ресурсу є те, що у ньому матеріали, отримані з електронних джерел, фіксуються також в електронній формі. Це дозволяє включати до Ресурсу фактично необмежену за обсягом інформацію, що було б важко зробити у поліграфічному виданні.

"БІЛА КНИГА" є збіркою сотень писемних електронно зафіксованих відкритих джерел – сучасних дипломатичних та інших нормативних і виконавчих

документів і навіть окремих оповідних текстів з питань зовнішньої політики, які стосуються періоду російської агресії проти України. Водночас цей Ресурс не є дослідницьким проектом, а відтак його завданням не є аналіз, тлумачення чи критика викладених у документах тверджень, поглядів та думок. Крім того, незважаючи на великі обсяги включених у Ресурс матеріалів, він не претендує на вичерпність, як не можуть претендувати на вичерпність наші уявлення про істину.

"БІЛА КНИГА" є динамічним проектом, який розпочинається 20 лютого 2014 року – з дати початку тимчасової окупації Криму, яка визначена відповідним Законом України від 15 вересня 2015 року № 685-VII. (Після категоричних спростувань керівництвом РФ присутності російських військових на українській території зрештою і у Росії офіційно визнали цей факт, викарбувавши на нагороді МО РФ – медалі "За возвращение Крыма" (заснованій 21 березня 2014 р. Наказом Міністра оборони РФ № 160) – дату вторгнення 20 лютого 2014 року).

Проект планується завершити у момент вичерпання теми – тобто у момент відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями. Він, таким чином, твориться фактично у реальному часі, що, на наш погляд, надає йому додаткової актуальності.

Що стосується ВИПУСКУ I-го "БІЛОЇ КНИГИ", то він охоплює період з 20 лютого до 31 березня 2014 року. У цілому цей період співпадає з початком окупації і подальшою анексією Росією Криму і завершується засіданням Генеральної Асамблеї ООН 27 березня 2014 року, на якій була прийнята Резолюція "Територіальна цілісність України", що підтримала суверенітет, політичну незалежність, єдність і територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Виходячи з цього, ВИПУСК I-й має додаткову назву "Крим". У майбутньому кожний новий випуск, який включатиме матеріали за кожний подальший місяць, матиме додаткову назву, що відобразатиме найбільш знакову подію цього періоду.

Створення такого загальнодоступного документального Ресурсу покликане стати важливим внеском у фіксацію об'єктивної картини: а) спроб правлячої верхівки РФ забезпечити ідейне та дипломатичне обґрунтування та виправдання

злочинної агресії проти України, б) дипломатичного протистояння України цим викликам та в) реакції на агресію РФ з боку міжнародної спільноти. Матеріали, включені до Ресурсу, також слугують свідоцтвами порушення Росією численних норм міжнародного права і демонструють необхідність недопущення у майбутньому подібної практики у міжнародних відносинах і зміцнення підвалин миру та безпеки.

Зрештою, ці матеріали, зібрані у одному Ресурсі і відповідним чином систематизовані, слугуватимуть надійним інформаційним і дидактичним джерелом для фахівців з міжнародних відносин – дипломатів, студентів, аспірантів, викладачів, вчених, журналістів, політиків, а також нададуть можливість й іншим підготовленим громадянам самим безпосередньо заглибитися у документальний світ зовнішньої політики.

Характеристика матеріалів

Відкритість

До Ресурсу включаються лише відкриті писемні джерела електронної форми фіксації, які у будь-якій мірі є дотичними до тематичної спрямованості "БІЛОЇ КНИГИ" – російської агресії проти України, – і які розміщуються на офіційних веб-порталах президентів, законодавчих органів та урядів держав, а також зовнішньополітичних відомств, посольств, міжнародних організацій тощо.

Відкритий характер цих документів сам по собі є певним обмеженням, – адже, як відомо, поряд з публічною дипломатією існує і дипломатія конфіденційна, зміст якої не розголошується. Водночас, уважний дослідник зможе виявити у відкритих документах значний пласт латентної інформації, який суттєво доповнить загальну картину періоду, який підлягає аналізу. Як показує досвід укладання першого випуску даного Ресурсу, розміщення "під однією обкладинкою" значних обсягів відомостей з відкритих джерел дозволяє створити цілком об'єктивне уявлення про зовнішньополітичні процеси.

Доступність

Може виникнути питання – якщо ці сучасні матеріали є у відкритому електронному доступі, то навіщо їх збирати і якимось чином систематизувати – адже кожний бажаючий, як здається, може у будь-який момент отримати доступ до будь-якого документу. Насправді це не зовсім так.

По-перше, навіть маючи вільний доступ до окремих електронних ресурсів, дипломат, журналіст, політик вчений навряд чи буде у змозі без надмірних зусиль скласти документально обґрунтоване узагальнене уявлення про конкретні процеси, які відбувалися у певний період часу, у певній країні або у міжнародній організації. Така картина буде завжди фрагментарною, а тому важливим завданням цього Ресурсу є надання по можливості найповніших матеріалів для формування узагальнених уявлень про предмет розгляду.

По-друге, нерідко доступність матеріалів з електронних джерел є з різних причин ускладненою або ж обмеженою, а самі документи мають тенденцію до поступового зникнення або переміщення до важкодоступних серверів. Тому ще одним завданням цього Ресурсу є надання користувачеві у максимально повному обсязі вже готової до використання відповідної інформації, а також основних кодів доступу або електронних адрес, за якими він/вона зможуть самостійно здійснити пошук додаткової інформації та/або верифікацію існуючої.

По-третє, маючи уявлення про певний період або подію, користувач водночас може не мати чіткого уявлення про те, які саме документи йому необхідні. З огляду на це, третім завданням Ресурсу є надання користувачеві матеріалів, систематизованих таким чином, щоб суттєво полегшити знаходження потрібних документів.

Типологія матеріалів

До "БІЛОЇ КНИГИ" включаються матеріали, які безпосередньо стосуються теми агресії РФ проти України, а саме: відомості про діяльність вищих посадових осіб і органів держав (заяви, виступи, зустрічі і переговори, наради,

розпорядження, законотворчість, тексти законів, інших юридичних актів тощо); зовнішньополітичних відомств (заяви, декларації, резолюції, комюніке, переговори, прес-конференції, брифінги, виступи, статті, повідомлення для ЗМІ, коментарі тощо); міжнародних організацій (заяви, декларації, резолюції, стенограми засідань уповноважених органів, законотворчість, звіти про роботу органів і комісій, візити, переговори тощо). Усі ці документи є у кінцевому підсумку продуктом та інструментом публічної дипломатичної діяльності політичного керівництва і зовнішньополітичних відомств різних держав та міжнародних організацій.

Як видно, ці матеріали характеризуються різною політичною вагою та значенням. Більшість з них належить до так званих нормативних документів. Це, однак, не обов'язково мають бути лише якісь формалізовані укази чи розпорядження президентів або закони і юридичні акти. До них можна, очевидно, приєднати також офіційні заяви, звернення, комюніке, виступи, у тому числі на міжнародних форумах, статті, прес-конференції тощо лідерів держав. Кожний такий виступ президента – вищої посадової особи держави – з огляду на його найвищий авторитет фактично набуває нормативної статусу. Те ж саме стосується і текстів, які виголошують інші вищі та уповноважені посадові особи держави.

Тобто, нормативні матеріали – це ті, які містять певну позиційну інформацію уповноваженої особи (колективного органа), яка доводиться до конкретних внутрішніх або зовнішніх адресатів з метою спонукати їх до виконання певних дій і забезпечення досягнення таким чином визначених результатів.

Також до Ресурсу включені і документи виконавчого характеру – різноманітні інформування (наприклад, про телефонні розмови голів держав, міністрів закордонних справ, які не містять якоїсь надзвичайної інформації, але які відтворюють ланцюжок спілкування діячів різних держав між собою та їх взаємного впливу), доповіді, звіти (наприклад, звіти Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ) тощо.

Окремі документи, однак, складно віднести до якоїсь з названих категорій. Це стосується зокрема, менш офіційних статей, стенограм інтерв'ю, прес-брифінгів

різних посадових осіб держави, зокрема, функціонерів міністерств закордонних справ, їх речників тощо. Одним з прикладів таких матеріалів можуть, зокрема, слугувати практично щоденні брифінги речників Білого Дому і Державного Департаменту США у частині подій навколо України. Вони часто затягуються в часі і їх стенограми відповідно займають не одну сторінку, але їх цінність якраз і полягає у тому, що вони наочно і детально демонструють рівень політичної культури учасників, непідробну серйозність і глибоку зацікавленість з боку журналістів. а відтак і певної частини громадянського суспільства США проблемами здавалося б далекого від них регіону, а також високий рівень реагування на ці події з боку вищого керівництва держави і Держдепу.

Інакше кажучи, усі ці документи якраз і створюють живу тканину міжнародних відносин.

Мова та форма презентації

До Ресурсу включені матеріали декількома мовами. Документи походженням з РФ та деяких нинішніх та колишніх країн СНД публікуються російською мовою, з України – українською мовою, з англосовітських та інших країн – англійською мовою, за винятком матеріалів походженням з Франції, які публікуються французькою мовою. Окремі випадки відходу від цього принципу мають здебільшого вимушений характер і зумовлені доступністю/недоступністю матеріалів конкретною мовою.

Елементи метатексту – меню країн і міжнародних організацій, відсилки по тексту, а також констатація наявності/відсутності дипломатичного реагування країн на події в Україні та їх голосування в ООН – подаються українською мовою.

Принагідно інформуємо, що посольства провідних зарубіжних країн в Україні розміщують на своїх порталах неофіційні переклади деяких матеріалів українською мовою.

Матеріали Ресурсу уніфіковані за типом та розміром шрифту (Times New Roman, №12), усі інші особливості текстів (орфографія, стиль тощо) збережені як у оригіналах.

Композиція ресурсу та деталізація інформації по країнах

Композиційно Ресурс складається з I-ої ЧАСТИНИ – "ВСТУПНОГО РОЗДІЛУ", до якого включені обкладинка, титульні аркуші, передмови та стаття "Від укладача" і "Подяки", а також "Меню країн, міжнародних організацій, електронні адреси та аббревіатури", і II-ої ЧАСТИНИ – "ОСНОВНОГО КОРПУСУ".

Обкладинка, титульні аркуші, передмови та стаття "Від укладача" і "Подяки" додаткового пояснення, очевидно, не потребують.

"Меню" фактично виконує роль Змісту, оскільки у ньому в рамках чотирьох підрозділів розміщені повні і скорочені назви країн-членів ООН та повні і скорочені назви основних міжнародних організацій та їх органів. У подальшому в Ресурсі використовуються лише скорочені назви.

Перший підрозділ "Меню" – *"Україна vs Російська Федерація"* – містить матеріали походженням з цих двох країн.

Першою подається інформація про РФ, яка як агресор у 2014 році спричинила вторгнення в Україну і окупацію частини її території і таким чином спровокувала і продовжує провокувати відповідну зовнішньополітичну реакцію нашої держави і значної частини країн світу і міжнародних організацій.

Інформація про Україну як безпосередній об'єкт агресії природно подається другою.

Інформація щодо цих двох країн є найбільш деталізованою. Зокрема, по кожній з них до Ресурсу роздільно включаються матеріали походженням з веб-порталів президентів, законодавчих органів, урядів та міністерств закордонних справ.

Рівень доступності відповідних веб-порталів цих країн високий.

Подальший підрозділ містить інформацію щодо пов'язаної з Україною дипломатичною діяльністю **"Країн – членів групи G-7"**. Підставою для виокремлення цієї групи країн є безперечно найбільш активна роль у залагодженні конфлікту, яку вони виконують фактично з самого початку агресії. Такий висновок підтверджується як кількістю відповідних матеріалів, які генеруються цими країнами, так і їх високою якістю.

Перше місце у цьому списку як безумовний лідер обіймають США. Інші країни "Великої сімки" розміщуються за ними в алфавітному порядку.

Матеріали щодо цих країн здебільшого походять з веб-порталів МЗС (так уніфіковано задля зручності в Ресурсі іменуються зовнішньополітичні відомства усіх країн), оскільки саме ці установи зазвичай містять узагальнену інформацію щодо зовнішньополітичної діяльності практично усіх гілок влади. Виняток у цій групі країн складає Німеччина, де веб-портали Канцлера і МЗС не перетинаються.

Рівень доступності веб-порталів країн цієї групи загалом високий, за винятком Японії.

На третьому місці розташовується підрозділ, у якому концентрується інформація про так би мовити "україногенну" діяльність **"Основних міжнародних організацій"**. Перед тим, як скласти їх перелік, укладачем було здійснено ознайомлення з веб-порталами відомих міжнародних організацій і об'єднань різної спрямованості універсального та регіонального рівня. Дипломатичне реагування на події в Україні було зафіксовано з боку ООН, ОБСЄ, Євросоюзу, Ради Європи і НАТО, які і були включені до "МЕНЮ".

Рівень доступності відповідних веб-порталів високий.

Інформація, зібрана стосовно кожної країни і кожної міжнародної організації, які входять у три згадані у "Меню" підрозділи, групується у II ЧАСТИНІ "ОСНОВНИЙ КОРПУС" у формі **добових синхронних інформаційних зрізів (інфозрізів)**. У ВИПУСКУ I-му "БІЛОЇ КНИГИ", який охоплює період 20 лютого – 31 березня 2014 року, таким чином нараховується 36 добових інфозрізів (суботи й неділі групуються у один зріз). Відкривши кожний з них, читач може одразу ознайомитися з відображеними у документах діями лідерів усіх згаданих країн,

міністерств закордонних справ та міжнародних організацій у зв'язку з подіями в Україні у конкретну дату. Відсутність відображення дій якоїсь гілки влади держави, цілої країни або міжнародної організації у добовому інфозрізі свідчить про те, що у даний день дипломатичного реагування з їх боку виявлено не було.

У "ОСНОВНОМУ КОРПУСІ" також міститься ще один – 37-й інформаційний зріз, до якого включені *"Інші країни"*. Цей зріз організовано за алфавітно-хронологічним принципом, відмінним від попередніх: він містить алфавітний список усіх інших країн – членів ООН, а в рамках рубрики по кожній країні документи за їх наявності групуються у хронологічній послідовності.

У "Меню" до частини включених у нього назв *"Інших країн"* додаються електронні адреси (зазвичай МЗС та посольств, де вони є). Це означає, що ці країни у "звітний період" здійснювали в певній документальній формі (заява, повідомлення для ЗМІ тощо) реагування на події в Україні."

Країни, з боку яких документального дипломатичного реагування щодо України виявлено не було, згадуються у "Меню" лише за назвою. Водночас у рубриках, присвячених таким країнам у 37 зрізі "ОСНОВНОГО КОРПУСУ", робиться відповідна відмітка.

Крім того, там же також відображається голосування кожної країни щодо Резолюції ГА ООН "Територіальна цілісність України" від 27 березня 2015 року ("за", "проти", "утрималась", "участі у голосуванні не брала"), що фактично може слугувати універсальним маркером ставлення до України з боку різних держав.

У подальших випусках індиферентні до України держави будуть скоріше за усе вилучені із загального меню, що технологічно спростить формування Ресурсу.

Рівень доступності веб-порталів підрозділу *"Інші країни"* нерівномірний.

Бажаю плідного ознайомлення.

Олег Семенець
Надзвичайний і Повноважний Посол,
доктор філологічних наук, професор